

УДК 796.072.3

Δ-361

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

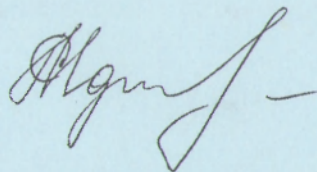
ДЕРЕПА МАРИНА СЕРГІЇВНА

УДК 796.072.3

**ВИСВІТЛЕННЯ СПОРТУ В ПЕРІОДИЧНІЙ ПРЕСІ УКРАЇНИ
(2000–2002 рр.)**

24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Київ – 2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Медведєва Ірина Михайлівна, Національний університет фізичного виховання і спорту України, доцент кафедри олімпійського і професійного спорту.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЄРМАКОВ Сергій Сидорович, Харківська державна академія дизайну і мистецтв, проректор з наукової роботи;

кандидат філософських наук, доцент
Позднишев Євген В'ячеславович, Міжнародний технічний університет, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Провідна установа: Харківська державна академія фізичної культури, кафедра олімпійського і професійного спорту, Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту, м. Харків.

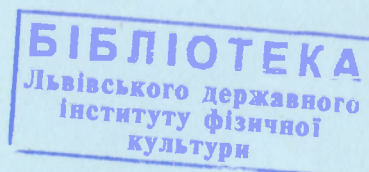
Захист відбудеться 27 жовтня 2003 року о 14 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.856.01 Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

Автореферат розісланий «26» вересня 2003 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор біологічних наук,
старший науковий співробітник

Г.В. Коробейніков

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Засоби масової інформації (ЗМІ) мають велику вагу у рекламі спорту, як у національному, так і в міжнародному масштабі. Це найбільш масові, найдоступніші й найоперативніші засоби висвітлення подій, що відбуваються у світі спорту. Крім того, ЗМІ сприяють удосконаленню діяльності всієї сфери фізичної культури і спорту. Преса як один з найбільш значущих засобів масової інформації формує громадську думку, визначає ціннісні орієнтації читачів, популяризує сучасний спорт і спортсменів. Українська преса, безумовно, відіграла дуже важливу роль у висвітленні перемог спортсменів нашої країни на таких великих змаганнях, як Олімпійські ігри, чемпіонати світу і Європи. Однак у висвітленні спортивних подій періодичною пресою наявна ціла низка недоліків (П.А. Виноградов, Е.Д. Рамазанова, 1988; Г.Я. Солганик, 1989; В.Н. Платонов, С.И. Гуськов, 1994, 1997; М.Н. Житарюк, 1997; Г.Д. Иванов, 1999; И.А. Лубышев, 1999).

По-перше, існує непропорційність висвітлення різних видів спорту. В українській періодиці основний наголос робиться головним чином на футболі, баскетболі, тенісі, хокеї, а види спорту, в яких українські спортсмени домоглися помітних успіхів — плавання, велосипедний спорт, боротьба вільна і греко-римська, стрільба, гімнастика, на превеликий жаль, не висвітлюються належною мірою. Крім того, в українській пресі спостерігається гіпертрофія у висвітленні закордонного професійного спорту порівняно з олімпійським та масовим.

По-друге, спостерігаються поверховість висвітлення спортивних подій, що можна пояснити недостатньою кваліфікацією українських журналістів. У періодичній пресі України практично відсутній аналіз найактуальніших проблем сучасного спорту, серед яких фінансові, організаційні, медико-біологічні проблеми підготовки спортсменів, соціальні та психологічні проблеми «колишніх спортсменів», проблема об'єктивності суддівства змагань тощо.

По-третє, спортивні журналісти найчастіше не враховують інформаційних потреб, запитів і сподівань читацької аудиторії, що знижує інтерес не тільки до тієї чи іншої газети, але й до спорту взагалі.

Таким чином, актуальність цього дослідження полягає в тому, що тепер виникла необхідність у розробці напрямів удосконалення висвітлення спорту в періодичній пресі України, а також у підготовці фахівців, що володіють глибокими знаннями специфіки спорту, керуються професійними, гуманістичними і морально-етичними принципами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Зведеного плану НДР Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту на 1996—2000 рр.

(номер державної реєстрації 0196U010517) з теми 1.1. «Олімпійський спорт як система знань і сфера діяльності» і на 2001–2005 рр. (номер державної реєстрації 0102U002641) з теми 1.1.4. «Історико-методологічні основи розвитку української фізичної культури».

Мета роботи — розробити основні напрями удосконалення роботи української преси щодо висвітлення спорту.

Задачі:

1. Здійснити аналіз змісту та спрямованості висвітлення спорту в періодичній пресі України.
2. Дослідити інтереси, інформаційні потреби, уподобання читачької аудиторії української преси в питаннях висвітлення спорту.
3. Визначити напрями удосконалення висвітлення спорту в пресі України.

Об'єкт дослідження. Періодична преса України.

Предмет дослідження. Висвітлення спорту на сторінках періодичної преси України.

Методи дослідження:

- аналіз висвітлення спорту в періодичній пресі України;
- аналіз та узагальнення спеціальної літератури і документальних матеріалів міжнародних наукових форумів і конференцій з досліджуваної теми;
- порівняльний аналіз преси України;
- соціологічні методи (опитування: анкетування, бесіда);
- метод експертних оцінок;
- методи математичної статистики.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що:

- уперше проаналізовано українську спортивну пресу з урахуванням таких аспектів її функціонування, як жанрові характеристики, авторський склад, особливості висвітлення різних видів спорту, Олімпійських ігор, актуальних проблем сучасного спорту;
- визначено інформаційні запити і переваги читачької аудиторії спортивних газет;
- вивчено всю сукупність професійних якостей, які повинен мати спортивний журналіст;
- розроблено основні напрями удосконалення висвітлення спорту в періодичній пресі України.

Практичне значення одержаних результатів. Здобуті дані можуть бути використані редакціями різних видань для удосконалення подавання спортивної інформації, для поліпшення взаємодії з читачькою аудиторією і підвищення професійного рівня спортивних журналістів; сприятимуть створенню кафедр спортивної журналістики у вищих навчальних закладах фізичного

виховання і спорту, а також можуть бути використані для поліпшення науково-обґрунтованої системи знань у дисциплінах «Олімпійський спорт» і «Професійний спорт» й підвищення якості навчального процесу кафедр олімпійського спорту вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту.

Особистий внесок здобувача полягає у розробці проблеми, організації та проведенні дослідження, аналізі отриманих результатів у роботі й оформленні дисертації.

Апробація результатів дисертації. Результати проведених досліджень знайшли відображення в наукових доповідях на Міжнародному семінарі для молодих учасників у 2000 р. (Греція, Олімпія); четвертому Міжнародному науковому конгресі «Олімпійський спорт і спорт для усіх: проблеми здоров'я, рекреації, спортивної медицини і реабілітації» у 2000 р. (Україна, Київ); на науково-методичних конференціях Національного університету фізичного виховання і спорту України в 1999—2002 рр.

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 5 друкованих праць, серед яких 4 статті в спеціалізованих наукових журналах і збірниках наукових праць і одна робота в тезах наукового конгресу.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота виконана на 185 сторінках і складається з переліку умовних скорочень, вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел (150 джерел, серед яких 34 праці іноземних авторів) і додатків. Дисертація ілюстрована 3 таблицями і 17 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Преса в системі ЗМІ, що висвітлюють спорт» відбито стан вивченості питання в теорії і практиці спорту відповідно до даних, опублікованих в науково-методичній літературі, матеріалах міжнародних форумів, конференцій, конгресів; проаналізовано праці вітчизняних і закордонних авторів з цієї проблеми і визначено основні напрями дисертаційного дослідження.

Розділ містить аналіз й узагальнення відомостей, наведених у спеціальній літературі щодо характеристики специфічних особливостей спортивної преси як засобу масової інформації, діяльності центрального суб'єкта й об'єкта її функціонування – журналіста і читацької аудиторії, а також розглянуто взаємозв'язок олімпійського спорту та засобів масової інформації.

Під час вивчення спеціальної літератури не виявлено праць, які подають системні дослідження змісту і спрямованості висвітлення спорту в періодичній пресі України.

У другому розділі «Методи й організація досліджень» обґрунтовано методологію роботи, подано відомості про методи й організацію досліджень.

У дисертації застосовувалися: аналіз висвітлення спорту в періодичній пресі України; аналіз й узагальнення спеціальної літератури і документальних матеріалів міжнародних наукових форумів і конференцій з досліджуваної теми; порівняльний аналіз преси України; соціологічні методи (опитування: анкетування, бесіда); метод експертних оцінок; методи математичної статистики.

У третьому розділі «Особливості висвітлення спорту в періодичній пресі України» проведено дослідження змісту і спрямованості висвітлення спорту в періодичній пресі України.

Для дослідження було обрано дві найбільш значущі групи всеукраїнських видань — суспільно-політичні та спортивні. Аналіз здійснювався на основі дослідження кожного з цих видань окремо й у певному взаємозв'язку один з одним. Дослідження було спрямоване на виявлення істотних, з погляду характеру журналістської інформації взагалі та спортивної зокрема, особливостей, таких, як характер змісту, спрямованості, способів вираження спортивної інформації, відображення дійсності, жанрові співвідношення, основні прийоми взаємодії з аудиторією та соціальними інститутами.

На першому етапі дослідження шляхом аналізу періодичної преси України ми визначили всеукраїнські газети, що найбільш регулярно висвітлюють спорт. Це «День», «Киевские ведомости», «Сегодня», «Факты», «Комсомольская правда в Украине», «Голос України», «Молодь України», «Робітнича газета», «Дзеркало тижня» тощо.

Аналіз публікацій цих видань показав, що у висвітленні спорту в них відсутня будь-яка система і стратегія, не враховуються профіль видання, його специфіка, спостерігається вузькість тематичної спрямованості повідомлень, жанрова одноманітність, бракує матеріалів з яскравим висвітленням спортивних подій, що аж ніяк не сприяє формуванню інтересу до спорту. Дослідження показує, що газети приділяють недостатньо уваги багатьом великим змаганням, обсяг інформування про спорт досить малий.

Одним із найважливіших критеріїв, що визначає ставлення редакцій газет до висвітлення спортивної тематики, є кількість спортивних матеріалів, опублікованих на сторінках газет. В усіх перелічених газетах темі спорту в середньому відводиться одна полоса, що унеможлиблює розв'язання поставлених вище завдань і мети дослідження. Таким чином, усі подальші дослідження були спрямовані на аналіз змісту, спрямованості висвітлення спорту у всеукраїнських спортивних виданнях.

Вибір для аналізу газет «Команда» і «Спортивна газета» зумовлений тим, що тільки ці видання можуть претендувати на роль загальноукраїнських і дозволяють розв'язати поставлені вище завдання і мету дослідження — в них висвітлюються всі популярні в Україні види спорту і вони виходять з періодичністю 4—5 разів на тиждень, істотно впливаючи на формування громадської думки.

Мета і завдання нашого дослідження зумовили також вибір часового проміжку, за який було проаналізовано газети. За допомогою методу експертних оцінок ми виявили, що найоптимальніший, з погляду репрезентативності, проміжок часу — два роки, а хронологічні рамки аналізу газетних публікацій були обмежені періодом з лютого 2000 р. до лютого 2002 р. Особливо велике значення має вибір такого періоду для дослідження висвітлення чемпіонатів світу і Європи з різних видів спорту, а також Ігор XXVII Олімпіади у Сідней і XIX зимових Олімпійських ігор у Солт-Лейк-Сіті.

Аналізуючи «Команду» і «Спортивну газету», ми виявили, що за наявності певного позитивного досвіду висвітлення спорту, в них поки що не сформований професійний підхід до відображення спортивних подій, серед яких й Олімпійські ігри, немає чітко визначеної стратегії використання потенціалу ЗМІ для розвитку спорту, пропаганди здорового способу життя.

Проблемою, характерною для проаналізованих нами газет, є непропорційність висвітлення різних видів спорту, тобто і кількість, і обсяг, відведені в газеті тому чи іншому виду спорту, істотно різняться (рис. 1, 2). Значну частину газетної площі займають матеріали про футбол і види спорту, що не цікавлять більшість читачів, — спортивні танці, шахи, автоспорт. Тоді як матеріали про стан розвитку інших видів спорту, в яких українські спортсмени домоглися значних успіхів на світовій арені, або відсутні, або у їхньому висвітленні переважає поверхневе інформування замість аналізу подій.

Невідповідність розміру газетної площі значенню тієї чи іншої спортивної події також є істотним недоліком роботи преси з висвітлення спорту.

Нині в спорті існує ціла низка проблем. Це, насамперед, застосування допінгу, спортивний травматизм, необ'єктивне суддівство змагань, морально-етичні проблеми. Не можна не згадати, що підготовка українських спортсменів сьогодні пов'язана з вирішенням матеріально-технічних і кадрових проблем.

Аналіз змісту газети «Команда» показав, що в публікаціях газети цим проблемам не приділяється досить уваги. Їхнє висвітлення журналісти «Команди» здійснюють практично завжди за рахунок інтерв'ю з тренерами і спортсменами, у яких відмічається наявність тієї чи іншої проблеми, але не визначено можливі шляхи її вирішення. Проблеми найчастіше залишаються на рівні звичайної констатації факту, а основними ознаками матеріалів, що публікуються у «Команді» й присвячені проблемам сучасного спорту, є описовість і переважання інформаційних жанрів. Ще одним не менш важливим фактом, на який варто звернути увагу, є несистематичність подання матеріалів в газеті «Команда» про актуальні проблеми спорту, тобто журналісти орієнтовані в основному лише на висвітлення спортивних змагань.

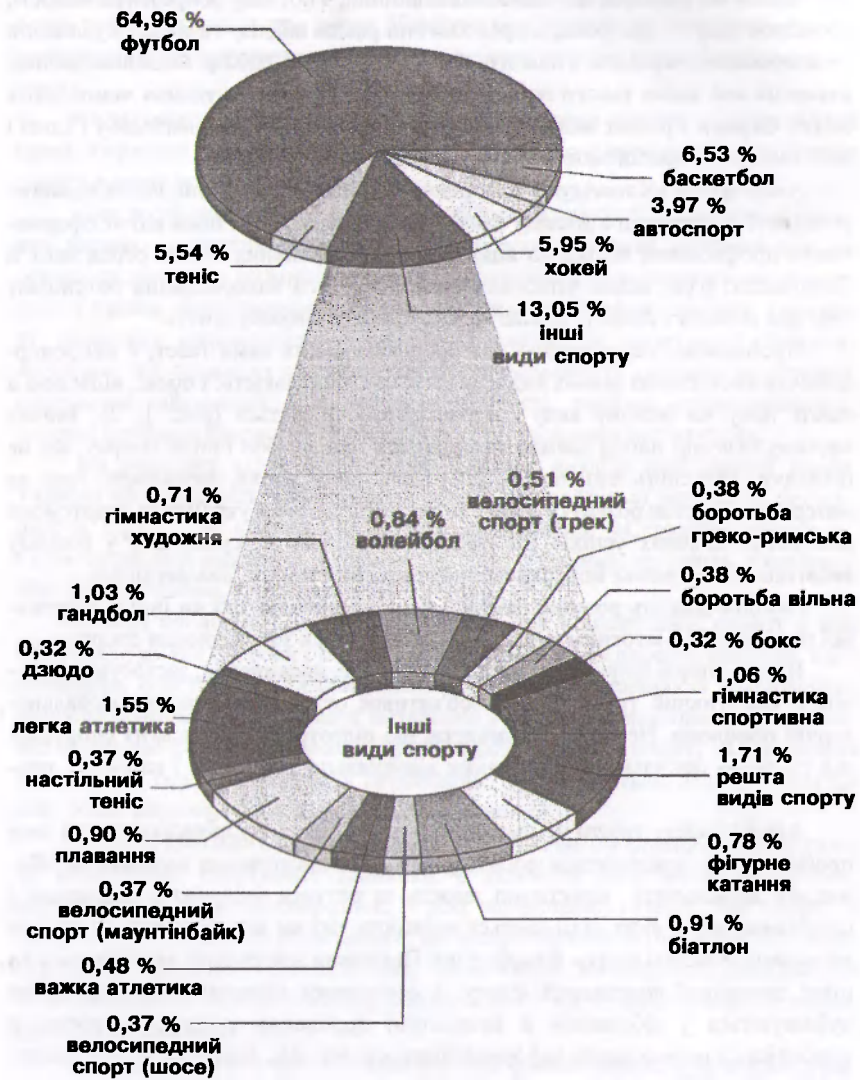

Рис. 1. Розподіл площі газети «Команда» між інформацією про різні види спорту

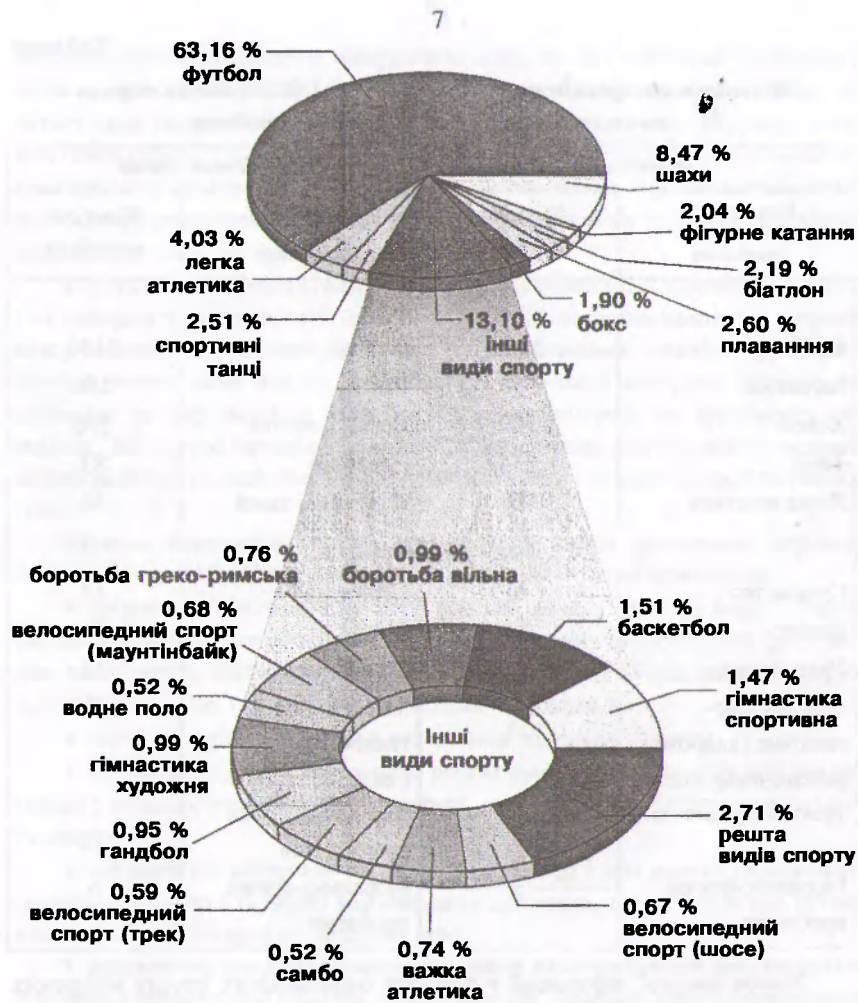

Рис. 2. Розподіл площі «Спортивної газети» між інформацією про різні види спорту

Висвітлення актуальних проблем спорту на сторінках «Спортивної газети» помітно відрізняється відображенням цієї тематики в «Команді». Важливим є те, що в «Спортивній газеті» чітко простежується лінія на постійне висвітлення актуальних проблем українського спорту (таблиця), а метою таких публікацій є не тільки опис, але й оцінка проблеми. Крім того, ця інформація присутня в газеті в досить широкому предметному діапазоні.

**Кількість матеріалів у газеті «Команда» і «Спортивна газета»
по видах спорту та з актуальних проблем**

«Команда»		«Спортивна газета»	
Вид спорту, проблема	Кількість матеріалів	Вид спорту, проблема	Кількість матеріалів
<i>Види спорту</i>			
Футбол	3626	Футбол	2136
Баскетбол	528	Шахи	356
Хокей	389	Легка атлетика	198
Теніс	634	Плавання	83
Легка атлетика	164	Спортивні танці	46
<i>Актуальні проблеми</i>			
Суддівство	46	Суддівство	47
Допінг	29	Допінг	54
Травматизм	6	Травматизм	12
Матеріально-технічне і кадрове забезпечення підготовки спортсменів	27	Матеріально-технічне і кадрове забезпечення підготовки спортсменів	53
Морально-етичні проблеми	3	Морально-етичні проблеми	6

Засоби масової інформації у розвитку олімпійського спорту відіграють дуже велику роль. Саме ЗМІ, формуючи громадську думку, можуть викликати великий інтерес до цієї неординарної спортивної події, але можуть і знівелювати його. Публікації, присвячені цій тематиці в «Команді», були підготовлені на досить високому професійному рівні. Однак публікації у «Спортивній газеті», присвячені Олімпійським іграм, знижували інтерес читацької аудиторії до них. Основну газетну площу займали повідомлення закордонних інформаційних газет, журналісти не приділили належної уваги ані актуальним проблемам підготовки українських спортсменів, ані аналізу й оцінці їхніх виступів.

Аналіз періодичної преси України у період підготовки, проведення Олім-

пійських ігор і підведення їх підсумків показав, що всі публікації стосувалися лише спортивних аспектів цих змагань, залишаючи осторонь такі теми, як захист прав спортсмена, естетичні ідеали олімпізму, зв'язок сучасного олімпійського спорту з охороною довкілля, олімпійська освіта, зв'язок олімпійського спорту з культурою та мистецтвом. Таким чином, під час знайомства з подібними матеріалами у читача неминуче формувалося уявлення про Олімпійські ігри тільки як про спортивні змагання.

Порівняння інтересів і сподівань читацької аудиторії «Спортивної газети» і «Команди» з результатами аналізу публікацій показало наявність розриву між реальним змістом матеріалів газети і сподіваннями читачів. Журналісти досліджуваних нами видань у виборі для публікації матеріалу нерідко не зважають на інформаційні потреби й інтереси читачів, не враховують ані запитів, ані потреб читацької аудиторії. Таким чином, існують значні резерви оптимізації змісту, підвищення ефективності впливу на читачів досліджуваних газет.

Шляхом опитування читачів ми зробили аналіз прочитання окремих тематичних розділів досліджуваних нами видань за таким принципом:

- практично не читають: звіти про змагання, у яких не беруть участі українські спортсмени – огляди матчів національних європейських футбольних чемпіонатів, баскетбольних і хокейних ігор внутрішньоамериканських змагань, репортажі про автомобільні гонки «Формули 1»;
- читають окремі матеріали: статистичні підсумки змагань;
- читають більшість матеріалів, присвячених: участі українських спортсменів у великих міжнародних змаганнях, актуальним проблемам українського спорту;
- читають усі матеріали про Олімпійські ігри і про виступ українських спортсменів на цих та інших міжнародних змаганнях, що свідчить про активний і постійний інтерес до подібних тем.

У четвертому розділі «Основні напрями удосконалення роботи преси України у висвітленні спорту» досліджено такі напрями: рівень професійної підготовленості спортивних журналістів, якість підготовки спортивної інформації, розвиток зв'язків між спортивними редакціями і читацькою аудиторією. Внаслідок дослідження преси було виявлено, що вимагає певної оптимізації компетентність спортивних журналістів, перш за все компетентність предметна — уміння аналізувати різні види спорту й особливості їхнього розвитку, виявляти і враховувати проблеми, що виникають у спортсменів у період підготовки до змагань і безпосередньо на самих змаганнях; знання історії спорту, термінології, правил змагань з різних видів спорту, іноземних мов; розуміння специфіки спорту, спортивної психології, культурологічних і соціологічних аспектів спорту.

Без держав

Той обсяг знань, що здобувають майбутні представники спортивних мас-медіа на факультетах журналістики, не є достатнім для ефективної діяльності, і нині виникла необхідність у підготовці і перепідготовці спортивних журналістів. На нашу думку, найоптимальніший шлях вирішення цієї проблеми в Україні — це створення кафедр спортивної журналістики у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту, де здійснюватиметься підготовка фахівців, які добре знають спорт, які зможуть знайомити читачів і телеглядачів з історією олімпійського руху, етичними і моральними принципами олімпізму, суперечностями і труднощами у спорті, проблемами організаційного, матеріально-технічного, медико-біологічного характеру.

Для поліпшення якості роботи спортивних журналістів ми вважаємо за доцільне провадити на базі Національного олімпійського комітету України, вищих навчальних закладів з фізичного виховання і спорту, федерацій з різних видів спорту семінари-тренінги, присвячені актуальним проблемам спорту, особливостям підготовки спортсменів, змагальної боротьби, олімпійського руху.

Аналогом таких заходів можуть стати семінари, які щорічно проводить Міжнародна олімпійська академія в Олімпії (Греція) для молодих спортивних журналістів з різних країн, які одержують необхідні при висвітленні Олімпійських ігор знання про ідеали олімпізму, олімпійський рух, його принципи, історію.

Удосконалення рівня висвітлення спорту можливе лише за умов наявності у спортивних журналістів не тільки глибоких професійних знань, але й дотримання ними професійної етики.

Нами був запропонований етичний кодекс спортивного журналіста, до якого повинні увійти такі положення:

- підтримувати ідею чесних змагань;
- виховувати повагу спортсменів не тільки один до одного, але й до арбітрів;
- протистояти всім проявам шовінізму, націоналізму;
- з повагою ставитися до особистого життя спортсменів;
- пам'ятати про освітню роль спорту в суспільстві, пропагувати гуманістичні, моральні та виховні цінності спорту;
- засуджувати корупцію і шахрайство в спорті;
- сприяти дотриманню Олімпійської хартії;
- поширювати ідею дружби і співробітництва між атлетами всіх країн.

Ще одним напрямом удосконалення висвітлення спорту в періодичній пресі України є підвищення якості підготовки спортивної інформації. Насамперед, варто звернути увагу на те, що спортивні матеріали повинні мати не тільки інформаційне навантаження, вони повинні допомогти людині полюби-

ти спорт, якнайкраще показати досягнення українських спортсменів, виховувати у читача почуття патріотизму, розкривати культуру спортивного двобою, висвітлювати актуальні питання і грамотно відповісти на них.

Преса повинна робити внесок у популяризацію спорту, висвітлюючи техніку, тактику, особливості підготовки і змагальної боротьби, формувати ставлення читацької аудиторії до актуальних проблем спорту, пропагувати цінності спорту й ідеали олімпійського руху. Тільки за умови, що перерахована тематика матеріалів використовуватиметься у висвітленні всіх видів спорту, які цікавлять читачів і в яких українські спортсмени домоглися успіхів, можна буде говорити про ефективну діяльність преси у висвітленні спорту.

Що ж до перемог українських спортсменів на міжнародній арені, то вони повинні широко висвітлюватися в пресі. Це пов'язано, передусім, з тим, що українському народу, який сьогодні переживає нелегкий період, особливо необхідні позитивні емоції, емоційне піднесення. Тим паче, що спорт — це та галузь діяльності, що найбільш гідно представляє Україну на міжнародній арені.

Спортом в Україні сьогодні цікавиться величезна кількість людей. Для підтримки і збільшення інтересу до нього необхідно висвітлювати спорт відповідно до запитів читачів, їхніх уподобань. Тому розвиток зв'язків між спортивними редакціями і читацькою аудиторією, вивчення громадської думки шляхом створення соціологічної служби, безсумнівно, є одним з основних напрямів удосконалення висвітлення спорту в періодичній пресі України.

У п'ятому розділі «Обговорення отриманих результатів» підведено підсумки досліджень, що наведені й описані в попередніх розділах.

Показано, що результати наших досліджень допомагають вирішити найважливіше завдання підвищення ефективності функціонування системи олімпійського і професійного спорту в Україні. Це пов'язано з тим, що одним із шляхів її вирішення є розробка й обґрунтування основних напрямів удосконалення висвітлення спорту на сторінках української періодичної преси.

Сьогодні існує розрив між потребами і запитамі читацької аудиторії і змістом матеріалів преси на спортивну тематику. Усунення цього розриву сприятиме зростанню інтересу не тільки до спортивної преси, але й до спорту взагалі. Формування спортивними журналістами позитивного ставлення до спорту, вміння створити привабливий імідж спортсменів сприятимуть зростанню інтересу до спорту, збільшенню кількості тих, хто займається спортом, майбутніх переможців і призерів різних змагань.

Акти впровадження, опитування читацької аудиторії, а також метод екс-

пертих оцінок підтверджують, що використання розроблених нами напрямів сприяє тому, що спорт у нашій країні буде висвітлюватися на дійсно високому професійному рівні.

Результати нашої роботи можна простежити на прикладі публікацій газет «Команда», «Голос України», «Молодь України» та діяльності Всесвітньої української спортивної агенції, керівники та спортивні журналісти, яких, ознайомившись з нашою роботою та впровадивши її результати в практику висвітлення спорту, відмічають збільшення інтересу спортивних фахівців і шанувальників спорту до діяльності цих структур. Впровадження результатів дослідження у діяльність Асоціації спортивних журналістів України сприяло, на думку її керівництва, підвищенню рівня професійної майстерності спортивних журналістів — членів цієї організації.

ВИСНОВКИ

1. Узагальнення й аналіз літературних джерел показали, що існує досить велика кількість праць, в яких досліджено особливості функціонування преси як одного з основних джерел масової інформації, вивчено її специфіку як у змісті, так і у формі подання інформаційних матеріалів, проаналізовано характерні риси ефективності. Однак, незважаючи на постійну зростаючу соціальну роль спорту, стрімке зростання спортивних досягнень, дослідження преси щодо висвітлення спорту не мали комплексного характеру, а були присвячені питанням вивчення взаємозв'язку спорту і засобів масової інформації, комерційному аспекту їхніх взаємин. Проаналізувавши спеціальну літературу, ми не виявили праць, що містять цілісний розгляд усього різноманіття особливостей функціонування спортивної преси, вивчення діяльності її центрального суб'єкта — читацької аудиторії й об'єктів функціонування — спортивних журналістів, а також основних напрямів удосконалення роботи преси України з висвітлення спорту.

2. У результаті аналізу висвітлення спорту в періодичній пресі України було встановлено, що воно носить інформативний характер, а констатація й опис фактів є основними засобами організації журналістських матеріалів, тобто в досліджуваних нами виданнях відсутня єдність двох засад, що повинні бути притаманні висвітленню спорту, — аналітичного й інформаційного з перевагою останнього.

3. На підставі аналізу газети «Команда» встановлено, що найхарактернішими рисами висвітлення спорту на її сторінках є:

- висвітлення ігрових видів спорту, особливо футболу (65 % усіх публікацій присвячено футболу);
- широке висвітлення закордонних змагань з баскетболу, хокею, тенісу, автоспорту, в яких українські спортсмени не тільки не домоглися значних

успіхів, але й практично не беруть участі (79 % публікацій присвячено міжнародним змаганням, з яких 10 % — це інформація про змагання, в яких українські спортсмени участі не беруть);

• використання інформаційних жанрів, відсутність систематичності та конструктивності у відображенні актуальних проблем спорту (за досліджуваного нами періоду результатом футбольних змагань було присвячено 3626 матеріалів, тоді як проблемі суддівства — 46, допінгу — 29, матеріально-технічному і кадровому забезпеченню підготовки спортсменів — 27, травматизму — 6, морально-етичним проблемам — 3);

• оперативність, інформаційна насиченість, аналіз виступу українських спортсменів, використання різноманітних жанрів — особливості висвітлення Олімпійських ігор;

4. Аналіз «Спортивної газети» показав, що найхарактернішими рисами її функціонування є:

• відсутність відповідної специфіки такого засобу масової інформації, як преса, жанрової структури (інформація займає практично половину газетної площі — 49 %, огляди — 20 %, інтерв'ю — 13 %, звіти — 11 %, репортажі — 9 %, аналітичні статті — 1 %);

• невідповідність значення спортивних подій газетній площі, що відводиться цьому матеріалу, її нераціональне використання;

• перевага повідомлень, присвячених футболу (63,16 %), шахам (8,47 %), спортивним танцям (2,51 %), на шкоду популярним серед читачів видам спорту, в яких спортсмени України домоглися значних успіхів (13,1 %), серед яких велосипедний спорт (шосе, трек), спортивна і художня гімнастика, боротьба вільна і греко-римська тощо;

• досить широке висвітлення масового спорту і спорту інвалідів;

• непрофесійний поверхневий підхід до висвітлення Олімпійських ігор.

5. Соціологічне опитування читачької аудиторії спортивних видань показало, що в спортивній пресі України зруйнована обопільність, коли преса формує інтереси читачів, а читачькі інтереси формують завдання преси. Журналісти «Команди» і «Спортивної газети», надаючи перевагу тій чи іншій предметно-тематичній спрямованості матеріалів, не враховують запитів і потреб читачької аудиторії. Найбільш яскраво це виявляється під час вибору для публікацій інформації про різні види спорту, а також в недостатньому висвітленні підготовки і виступів українських спортсменів на великих міжнародних змаганнях — теми, яка викликає зацікавленість практично в усіх опитаних нами читачів.

6. Основні напрями удосконалення висвітлення спорту в пресі України — це підвищення якості спортивної інформації, рівня професійної підготовленості спортивних журналістів; а також розвиток зв'язків між спортивними

Зв'язки це важливе

редакціями і читацькою аудиторією.

Для підвищення якості спортивної інформації необхідно:

- розширити тематику газетних матеріалів, акцентуючи увагу на пропорційному висвітленні різних видів спорту, надавати перевагу тому чи іншому виду спорту, керуючись двома чинниками — популярністю виду спорту в Україні й участю в змаганнях українських спортсменів;
- збільшити кількість інформації про перемоги українських спортсменів на спортивних змаганнях міжнародного масштабу, що у випадку грамотного її використання у відповідній системі стане досить сильним способом активізації соціально-політичного і національного почуття;
- здійснити цілеспрямоване планування висвітлення актуальних проблем спорту, звернувши особливу увагу на відображення проблеми допінгу, об'єктивності суддівства і проблем підготовки українських спортсменів до змагань, а також запропонувавши конструктивні шляхи вирішення перелічених вище суперечностей;
- пропагувати в матеріалах преси цінності спорту, ідеали олімпійського руху, прищеплювати культуру розуміння спортивного двобою;
- впливати на ціннісні орієнтації і життєві плани читачів з метою підвищення значення занять фізичною культурою і спортом протягом усього життя;
- урізноманітнити жанрові характеристики матеріалів, що відповідають специфіці спорту, збільшивши кількість аналітичних статей та інтерв'ю з докладними висновками, глибокими узагальненнями, різнобічним коментарем подій, і знизити кількість статистичної інформації;
- залучати до створення матеріалів преси вчених, фахівців у галузі спорту, тренерів і спортсменів.

7. Складність і багатозначність спорту як суб'єкта діяльності і як об'єкта інтересів відбивається в складності та поліфункціональності аудиторних характеристик матеріалів преси, у яких висвітлюється спорт. Аудиторія — категорія не статична, вона постійно змінюється. Поступове підвищення інтересів людей до здорового способу життя веде до ускладнення і збагачення їхніх інформаційних потреб й інтересів у сфері спорту. У зв'язку з цим редакціям газет періодично, один раз на рік варто провадити комплексні дослідження читацької аудиторії для вивчення інтересів, запитів і міри задоволення читачів публікаціями в пресі. Створення соціологічної служби дозволить розробити об'єктивні рекомендації з оптимізації діяльності видання на підставі вивчення читацької аудиторії.

8. Удосконалення рівня висвітлення спорту в періодичній пресі України неможливе без удосконалення професійної підготовленості спортивних журналістів, їхнього вміння аналізувати, виявляти і враховувати актуальні проблеми, знати історію, термінологію, правила, особливості підготовки і

змагальної діяльності з різних видів спорту, дотримуватися професійної етики. Поява фахівців, що володіють такими професійними якостями, дозволить зробити висвітлення спортивних змагань більш об'єктивними й ефективними для пропаганди цінностей спорту, олімпізму, підвищення національного престижу України. Цьому буде сприяти створення кафедр спортивної журналістики при вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту, участь українських представників спортивних мас-медіа в семінарах, проведених Міжнародною олімпійською академією, а також організація Національним олімпійським комітетом України, національними спортивними федераціями з різних видів спорту семінарів-тренінгів для спортивних журналістів.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Дереп М.С. Особливості й тенденції висвітлення спорту в газеті "Команда" // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. — 2001. — № 4. — С.78—81.
2. Дереп М.С. Основные направления совершенствования освещения спорта в периодической печати Украины // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. під ред. С.С.Єрмакова. — Харків: ХДАДМ (ХХПІ), 2002. — № 10. — С.83—91.
3. Дереп М.С. Особливості пропаганди фізичної культури і спорту на сторінках української преси // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. — 2001. — № 2-3. — С.88—90.
4. Дереп М.С. Освещение спорта инвалидов в периодической печати Украины // IV Международный научный конгресс «Олимпийский спорт и спорт для всех: проблемы здоровья, рекреации, спортивной медицины и реабилитации». — К.— 2000. — С.601.
5. Derepa M. Interaction of olympic sport with the mass media // 40th session of Olympic International Academy. — Olympia (Greece). — 2000. — P.198—199.

АНОТАЦІЯ

Дереп М.С. Висвітлення спорту в періодичній пресі України (2000–2002 рр.). — Рукопис.

Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01. — Олімпійський і професійний спорт. — Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту, Київ, 2003.

Дослідження присвячене проблемі розробки основних напрямів удоско-

налення роботи української преси у висвітленні спорту, а також вивчення змісту і спрямованості висвітлення спорту в періодичній пресі України.

Зроблено аналіз періодичної преси України щодо висвітлення спорту з точки зору характерних особливостей, змісту, тематичної спрямованості, внутрішньої структури, рубрикації, жанрової структури, авторського складу, висвітлення найбільш популярних в Україні видів спорту, актуальних проблем спорту, підготовки, проведення та підбивання підсумків Олімпійських ігор.

Вивчено інтереси, інформаційні потреби, уподобання читацької аудиторії української преси щодо висвітлення спорту.

Визначено напрями удосконалення висвітлення спорту в пресі України.

Ключові слова: засоби масової інформації, періодична преса, спортивна інформація, спортивний журналіст, висвітлення актуальних проблем спорту, висвітлення Олімпійських ігор, читацька аудиторія, удосконалення висвітлення спорту.

АННОТАЦИЯ

Дерепа М.С. Освещение спорта в периодической печати Украины (2000–2002 гг.). — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.01. — Олимпийский и профессиональный спорт. — Государственный научно-исследовательский институт физической культуры и спорта, Киев, 2003.

Исследование посвящено проблеме разработки основных направлений совершенствования работы украинской прессы по освещению спорта, а также изучению содержания и направленности освещения спорта в периодической печати Украины.

Для исследования были выбраны две наиболее значимые группы всеукраинских изданий — общественно-политические и спортивные. В результате анализа прессы Украины на предмет освещения спорта было установлено, что в исследуемых нами изданиях отсутствует единство двух начал, которые должны быть характерны для освещения спорта, — аналитического и информационного с преобладанием последнего. Спортивные материалы публикуются без объективных комментариев, т.е. освещение спорта носит информативный характер, а констатация и описание являются главными способами организации журналистских материалов.

В периодической печати Украины публикуются материалы практически по всем видам спорта, которые культивируются в Украине и входят в программу Игр Олимпиад и зимних Олимпийских игр. Но количество и объем, отведенные в газете тому или иному виду спорта, существенно отличаются и

1230

не соответствуют значимости побед украинских спортсменов на международной арене и их популярности среди читателей.

При освещении Олимпийских игр журналисты исследуемых нами изданий затрагивали лишь спортивные аспекты этих состязаний, оставляя в стороне их педагогическую заданность и глубокий философский смысл.

Проблемно-теоретическое содержание украинских спортивных изданий недостаточно совмещается с реальным их значением в области спорта, а также с потребностями этой сферы. Отсутствует систематичность и конструктивность при отображении актуальных проблем спорта.

Несмотря на значительные успехи украинских спортсменов-инвалидов на самых крупных международных состязаниях, в том числе и Паралимпийских играх, информация об этих соревнованиях практически отсутствует или сводится к перечислению результатов.

В ходе исследования читательской аудитории был проведен анализ чтения отдельных тематических разделов, а также изучено мнение читателей относительно освещения спорта на страницах проанализированных нами периодических изданий, определены их интересы, информационные потребности, предпочтения.

Анализ прессы и читательской аудитории показал, что, выбирая тематику публикаций, журналисты зачастую не учитывают запросов и потребностей читательской аудитории. Так, например, абсолютное большинство читателей проявили высокий уровень интереса к темам, которые очень редко появляются на страницах проанализированных нами изданий.

Таким образом, существуют большие резервы для оптимизации взаимодействия между периодическими изданиями и читательской аудиторией.

Совершенствования освещения спорта в средствах массовой информации возможно лишь при условии повышения уровня профессиональной подготовленности спортивных журналистов. Для этого необходимо иметь систематизированные знания об их профессиональных качествах, предметной компетенции, которая состоит из глубокого знания истории, терминологии, правил соревнований в различных видах спорта, их специфики, актуальных проблем современного спорта, понимание сущности олимпийского движения, соблюдение профессиональной этики и т.д.

В настоящее время особенно остро ощущается отсутствие специалистов, которые обладали бы необходимым уровнем профессиональных качеств. Автором были разработаны следующие направления совершенствования работы спортивных журналистов: создание кафедр спортивной журналистики, проведение образовательных семинаров, разработка этического кодекса спортивного журналиста.

Автором предложено комплекс мероприятий, проведение которых приве-

БІБЛІОТЕКА
Львівського державного
інституту фізичної
культури

дет к повышению качества подготовки спортивной информации, к соответствующему освещению такого многофункционального понятия как спорт.

Для повышения качества спортивной информации необходимо: пропорциональное освещение различных видов спорта; увеличение количества информации о победах украинских спортсменов на международных соревнованиях; осуществление целенаправленного планирования освещения актуальных проблем спорта; пропаганда ценностей спорта, идеалов олимпизма, здорового образа жизни; привлечение к созданию материалов ученых, специалистов в области спорта, спортсменов и тренеров; применение разнообразных жанров.

Первоочередная задача средств массовой информации состоит в том, чтобы всячески содействовать развитию олимпийского, профессионального и массового спорта. Отдавая предпочтение тому или иному виду спорту, той или иной актуальной проблеме современного спорта, пресса должна учитывать интересы читательской аудитории в отношении данной тематики. Для этого необходимо развитие связей между спортивными редакциями и читательской аудиторией, изучение общественного мнения путем создания социологических служб в редакциях газет.

Ключевые слова: средства массовой информации, периодическая печать, спортивная информация, спортивный журналист, освещение актуальных проблем спорта, освещение Олимпийских игр, читательская аудитория, совершенствование освещения спорта.

ANNOTATION

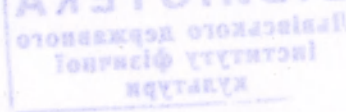
Derepa M.S. Depiction of sport in periodicals of Ukraine (2000–2002). — Manuscript.

Dissertation for obtaining Candidate's degree in physical education and sport in speciality 24.00.01. — Olympic and professional sport. — State Scientific Research Institute of Physical Culture and Sports, Kyiv, 2003.

Dissertation deals with elaboration of the major directions for improving the work of Ukrainian press with regard to sports depiction as well as with examination of the content and orientation of sports depiction in periodicals of Ukraine.

Periodicals of Ukraine have been analyzed with regard to sports depiction from the angle of their characteristic features, content, thematical trends, internal structure, headings, genre structure, staff of authors, depiction of the most popular in Ukraine sports events, the most pressing matters of sport, preparation for and holdings of the Olympic games, and summing up their outcomes.

Interests, informational demands and preferences of the Ukrainian press readers relative to sports depiction have been examined.

Directions for improvement of sports depiction in Ukrainian press have been determined.

Key words: mass media, periodicals, sports information, sports journalist, depiction sport pressing problems, description of the Olympic Games, readers, improvement of sports depiction.